

APENKOOIEN

Jimi Gantois

Dit artikel verscheen eerste als:

Gantois J, 2001, Apekooien, in: Behets D (red.), 2001, *Zorgverbreding: alle leerlingen in beweging* (Praxis Bewegingsopvoeding nr 18), Leuven: Acco, 211- 221 p.

1. Inleiding

In onze school wordt af en toe een sport- en speldag voor kleuters en kinderen uit de basisschool georganiseerd. De kinderen worden dan begeleid door onze vijfde of zesde jaars richting Lichamelijke Opvoeding en Sport.. We bouwen dan de avond voordien een “reis rond de wereld” met al het turnmateriaal dat voorhanden is. Het is opvallend hoe de jongeren tijdens het opbouwen van de toestellen steevast informeren naar de bedoeling van elke constructie. We stellen ook vast dat men bij het begeleiden van de kinderen teruggrijpt naar een (slecht georganiseerd) circuit of omloop.

2. Een speeltuin in mijn turnzaal

In een speeltuin staan de glijbaan, klimrek, schommel, zandbak.. los verspreid in het grasveld. Het kind trekt van tuig naar tuig, bepaalt zelf waar het wel of niet wil spelen. Het keert terug naar waar het leuk is. Het kind geniet van het kruipen, glijden, schommelen.. Het verlegt zijn grenzen bij het klimmen, balanceren, slingeren, springen.. Het kind experimenteert ook met de tuigen: een glijbaan dient onder andere om op te glijden (foto 1). Het glijvlak vormt een uitdaging als klimhelling, een steunpaal kan ook dienen als glijpaal of klimpaal, een dwarssteun dient als duikelstang, het steile trapje is soms ook een onhandig afdaalmiddel.

Het glijden op de glijbaan zelf is rijk aan variatie: je kan glijden op je zitvlak, op je buik, op je rug, met je voeten voor of andersom, met je ogen toe, op een matje, in één ruk of afremmend, alleen of in een “trein”.

We houden rekening met deze gegevens zowel bij het construeren van de speeltuin in de turnzaal als bij het begeleiden van de kinderen tijdens het spel.

Foto1

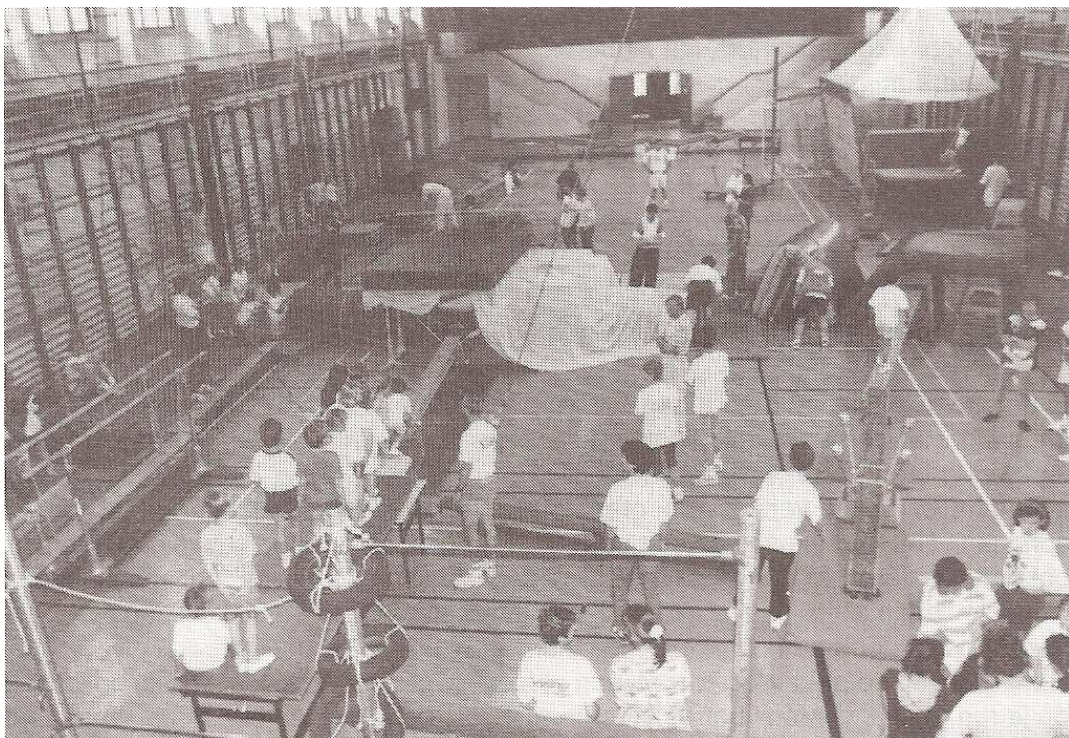
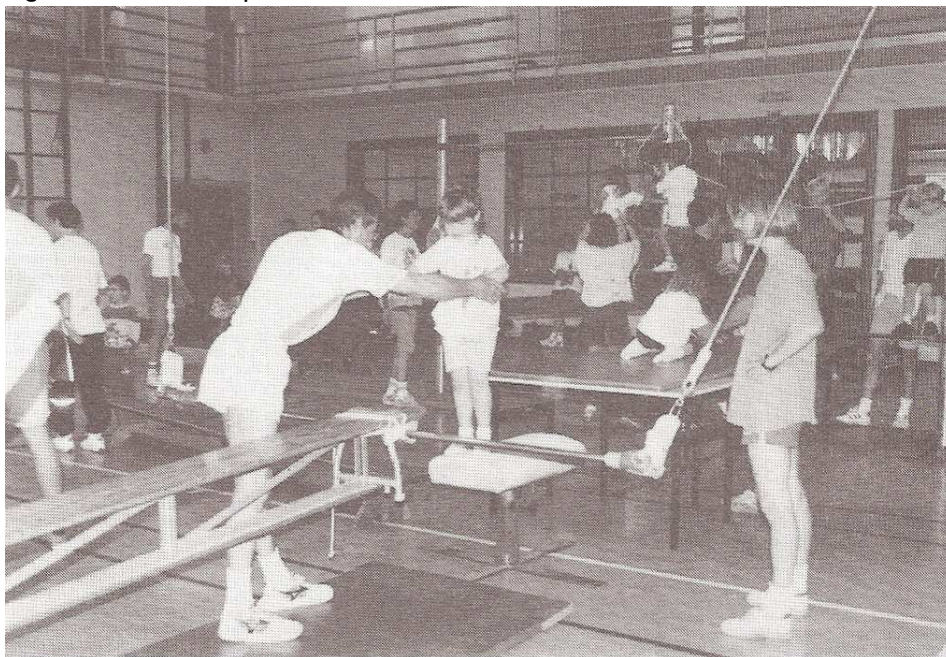

Foto 2

1.1 Zorgverbreding bij de constructie.

Met gymmateriaal bootsen we de speeltuin na. We denken in de eerste plaats aan de **veiligheid** van de kinderen. Kinderen gebruiken de speeltuigen op verschillende wijzen (ook niet verwachte speelwijzen!). Daarom moet er rekening gehouden worden met volgende aandachtspunten:

- ☐ De losse onderdelen zijn goed vastgesjord (met touw zoals bij de jeugdbeweging: resttouw is weggewerkt(foto 3).
- ☐ Bij het diepspringen mogen de tuigen niet weggrollen.
- ☐ Voeten mogen niet geklemd raken bij de wip.
- ☐ Onder en naast alle tuigen zijn er matjes.
- ☐ Het glijden eindigt op matjes.
- ☐ Het springkasteel is van wanden voorzien (foto 4).
- ☐ Balanceren moet niet noodzakelijk op grote hoogte.
- ☐ Bij hoge tuigen kan je je vasthouden
- ☐ Waar je lekker kan afspringen ligt een valmat.
- ☐ Niemand mag een slag van de schommel krijgen.

Het getuigt van **zorgverbreding** als je bij de constructie alternatieven voorziet. Kinderen kunnen dan kiezen volgens interesse en moeilijkheidsgraad:

- ☐ Glijden op banken met een verschillende helling.
- ☐ Balanceren op verschillende hoogtes en breedtes.

Foto 4

Foto 5

- ❑ Diepspringen vanaf verschillende hoogtes.
- ❑ Kruipen door brede of enge donkere tunnels (foto 5).
- ❑ Klimmen zo hoog men durft.

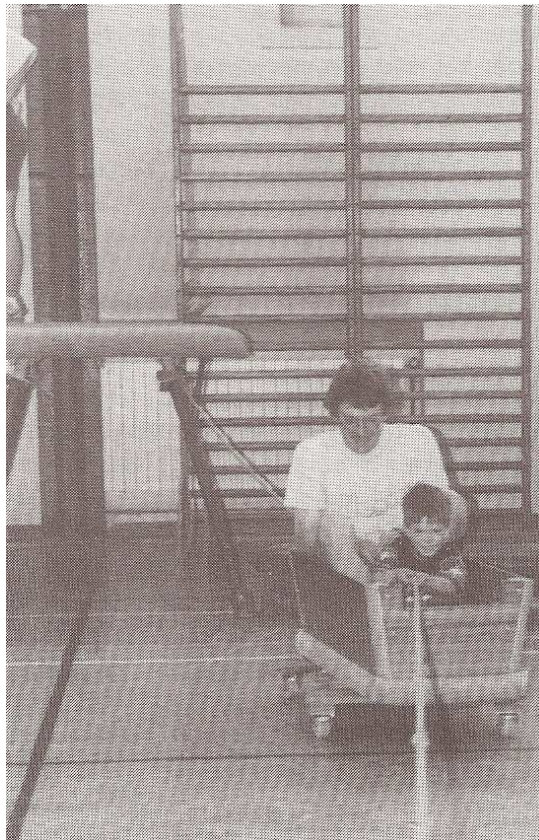
1.2 Zorgverbreding bij het begeleiden

We steunen voor dit onderdeel volledig op theoretische begronding van "Speelkriebel voor kleuters (Florquin V & Bertrands E, 1995).

De kleuters worden begeleid, niet alleen voor de veiligheid.

Dit betekent dat de leraar geen bewegingsvorm oplegt maar het initiatief aan het kind overlaat. De begeleider waakt en stuurt met het oog op:

2.2.1. Motorische competentie, dit wil zeggen juist en aangepast en doorleefd schommelen balanceren, klauteren, glijden... . Doorleefd bewegen wijst op het affectieve aspect van het bewegen. Aan de lachende, verbeteren, uitgelaten gezichten van kleuters merk je dat ze volledig in hun bewegen kunnen opgaan (foto 6).

- 2.2.2. Lichamelijk, psychisch en sociaal welbevinden.** De kinderen worden in hun experimenteren met de tuigen voortdurend met veiligheid geconfronteerd. Dit betekent zowel veilig bewegen als veilige bewegingssituaties. In een speeltuin kan je kinderen er bijvoorbeeld op wijzen rustig te bewegen bij het balanceren, pas van een toestel springen als er plaats is op de mat, niet duwen tegen kleuters die je voor staan, wachten op een veilige plaats van een schommel... De ervaring leert dat de meeste kleuters spontaan voor zichzelf veiligheid inbouwen. Als begeleider treed je best op een positieve manier op. Veilig kleutergedrag moet aangemoedigd worden. Wijs vooraf niet teveel op “gevaarlijke” situaties. Grijp op zulke ogenblikken kordaat in.
- 2.2.3. Een positief zelfconcept en sociaal functioneren.** Zelfconcept wijst naar het beeld dat men van zichzelf heeft als persoon. Positieve bewegingservaringen zijn noodzakelijk voor de ontwikkeling van dit zelfconcept. Bovendien spelen de reacties van de omgeving op het zich bewegen een grote rol in de beeldvorming die een kind van zichzelf opbouwt. De wijze waarop het kind zichzelf beleeft, bepaalt ook zijn **sociaal functioneren**. Een kind dat bijvoorbeeld weinig positieve ervaringen met experimenteren van eigen bewegingsmogelijkheden krijgt, zal misschien niet geneigd zijn om samen met andere kinderen op de glijbaan, reuzenschommel of springkasteel te spelen. Bewegen is voor het kind een unieke kans om “contact” op te bouwen met anderen en de omgeving. Zo leert hij lichaamstaal begrijpen en zichzelf in beweging uitdrukken.

3. Reis rond de wereld

Bij reis rond de wereld, vertrekken we van de basisidee dat alle constructies met elkaar verbonden zijn. De spelers verplaatsen zich boven de begane grond en het is de bedoeling “niet in het water te vallen”. Wanneer dit spel zonder begeleiding gebeurt, ontaardt dit nogal vlug in gevaarlijke tikspelletjes of andere “in het water duwen”-activiteiten. Nochtans biedt ook deze materiaalopstelling interessante mogelijkheden om de eindtermen voor lichamelijke opvoeding na te streven.

3.1 Zorgverbreding bij de constructie

We voorzien dezelfde voorzorgsmaatregelen als bij het bouwen van een speeltuin, maar bij het maken van verbindingswegen naar de speeltuigen voorzien we alternatieven, kruispunten. Dit vermijdt niet alleen opstoppen maar het laat ook toe dat elke leerlingen zijn weg door de aangeboden wereld kan kiezen.

3.2 Zorgverbreding bij het begeleiden

Lagere schoolkinderen kunnen zich in het spel “reis rond de wereld”, “opgepast voor het water!” inleven. Zij hoeven ook niet meer op elke plaats een beveiligende of sturende hand. De begeleider(s) stellen zich op of verplaatsen zich naar de knelpunten. Het spel wordt klassikaal gestuurd en interessanter gemaakt inzake spelbeleving en de verwijderde doelen van het bewegingsonderwijs, door het stellen van open tot half-openopdrachten.. Ze moeten afwisselend de fysieke basisfactoren (weerstand, kracht, uithouding, lenigheid..) en de basisvaardigheden (hangen, steunen, slingeren, balanceren, klimmen, kruipen, springen...) prikkelen. De opdrachten moeten aanzetten tot creatief en expressief of samenwerkend gedrag. Elke leerling zoekt zijn eigen oplossingen voor de gegeven opdrachten. Vindingrijke oplossingen worden achteraf in de verf gezet.

Een greep uit de opdrachten doos:

- ☐ Een eigen parcours doorlopen (zonder lopen) en op elk hoog toestel met beide handen naar de spelleider wuiven.
- ☐ Op elk platform een standbeeld uitbeelden, de regendans uitvoeren
- ☐ In elke plint (echo-put) een gek woord roepen-roepen-oepen-pen.
- ☐ Op het teken van de spelleider je vóór een toestel verbergen
- ☐ Op het teken van de spelleider je beweging bevriezen, omkeren, in spiegelbeeld uitvoeren, je beweging fragmenteren.
- ☐ Sluipen als een poes, zich verplaatsen plakkend in de kauwgom, schuilend voor de regen, wadend door het water. Alle kinderen zijn kikkers, slangen, aapjes..
- ☐ Op zoveel mogelijk toestellen rollen of duikelen of een pirouette maken.
- ☐ Op zoveel als mogelijk verschillende plaatsen geweest zijn.
- ☐ Een zo groot mogelijk woord maken met de letters die vooraf in het parcours verwerkt werden.
- ☐ Alle cijfers die je op je weg tegenkomt uit het hoofd optellen.
- ☐ Een briefje met je naam op, ongemerkt ergens verbergen. Nadien zoveel mogelijk briefjes van anderen ontdekken zonder ze te verwijderen of de vindplaats aan de anderen bekend te maken.
- ☐ Zoveel mogelijk weg afleggen zonder gebruik te maken van de handen.
- ☐ Overal ruggelings vorderen
- ☐ Een wereldreis maken met een opgeblazen ballon, die men niet mag vasthouden (foto 7).
- ☐ Op ontdekkingstocht zonder het pittenzakje op het hoofd te verliezen of met de armen vol ballen.
- ☐ In de juiste volgorde, de namen onthouden van al wie je op je weg kruist.

Foto 7

Foto 8

De volgende oefeningen doen we in partnergroepjes, na verloop verwisselen we van functie:

Iemand gidsen door de nieuwe wereld ,een woordje uitleg van wat je tegenkomt mag!

Hand in hand komen we door gans het land.

Ik ben je schaduw, ik volg je overal en ik doe exact hetzelfde (foto 8).

We verkennen ongekende terreinen samen in een hoepel (foto 9).

We brengen dit matjes samen naar de overkant.

Om het slingertouw van je partner te krijgen moet je eerst "Schipper mag ik overvaren" zingen. Uiteraard moet je op de koop toe nog een opdracht uitvoeren.

Ik maak van jou een mooi standbeeld op minstens drie platformen.

Jij sluit je ogen, ik gids je veilig naar de overkant zonder je aan te raken.

Jij bent blind, ik mag niets zeggen en toch komen we er samen door.

De blinden wachten op de toestellen. Hun partners bevinden zich tegen een muur van de zaal. Zij moeten hun instructies om het hardst roepen.

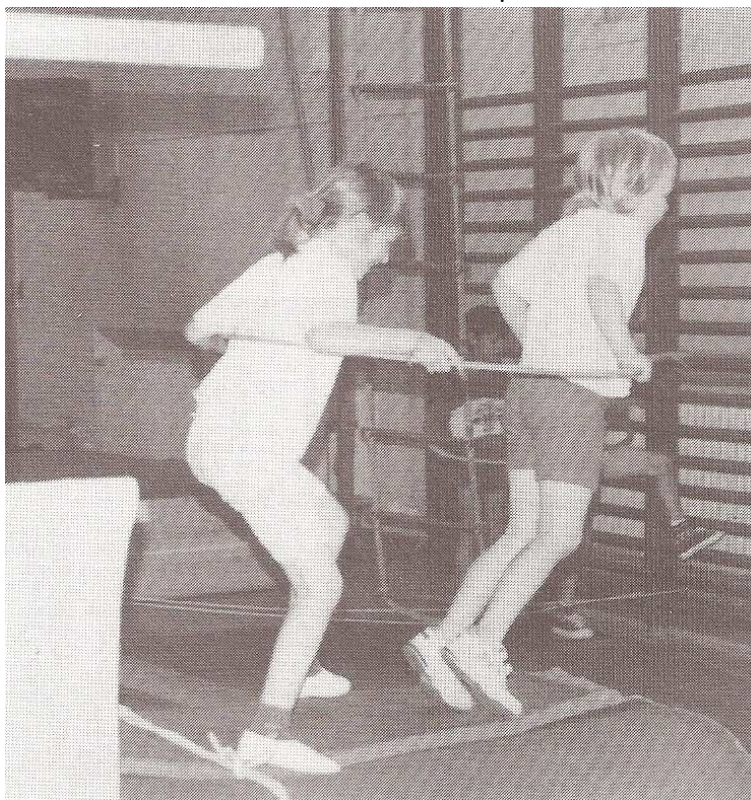
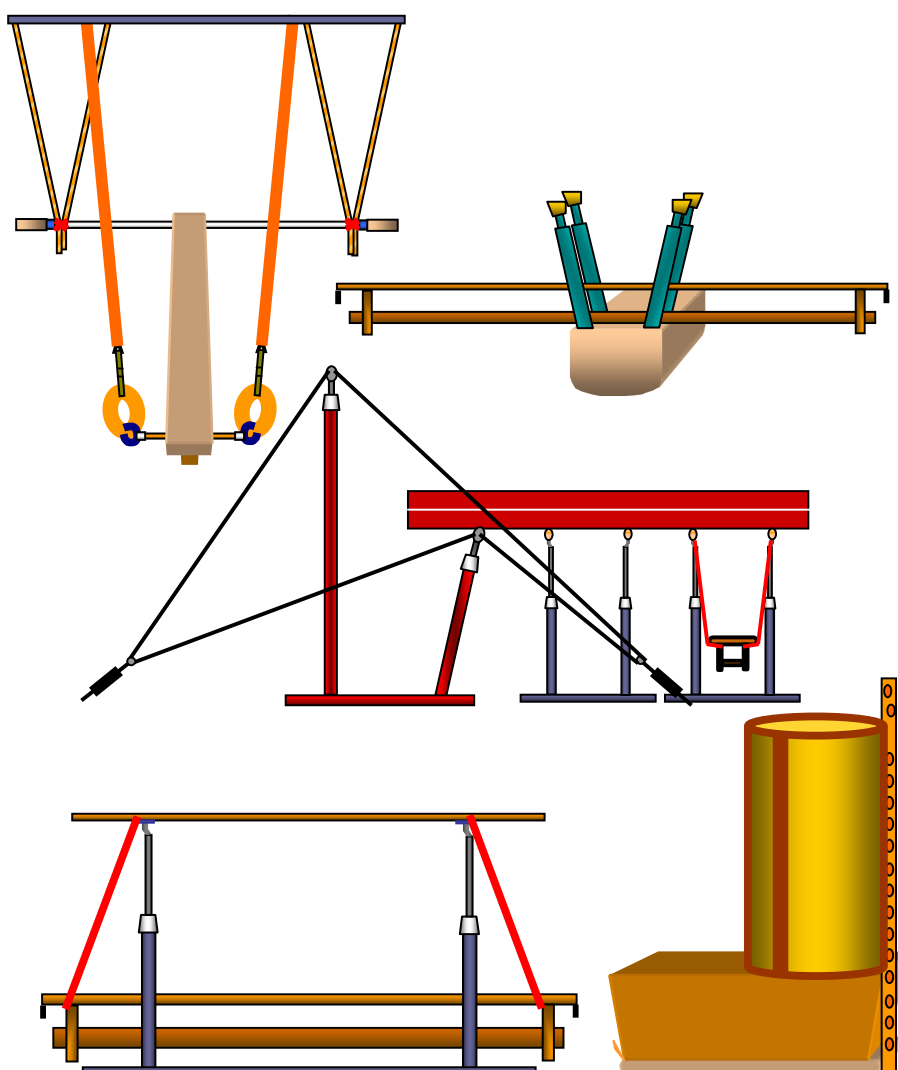

Foto 9

4. Apenkooi

Wij verkozen de meer algemene term “apenkooi” als titel van dit artikel, omdat deze benaming, die overigens vaak in Nederland gebruikt wordt, iets meer de lading dekt. De term is algemener dan de speeltuin voor de kleuters of reis rond de wereld voor de lagere schoolkinderen, twee benaderingswijzen van deze toch wel uitdagende materiaalopstelling (cfr tekeningen).

Literatuur

DE GRAEVE N,

1994, Een speeltuin in mijn turnzaal (niet gepubliceerd eindwerk), Dilbeek: Parnas.

FLORQUIN V & BERTRANDS E,

1995, *Speelkriebels voor kleuters*, Leuven: Acco

GANTOIS J,

1997, *Het creatief gebruik van traditionele toestellen*, (sessie op het VTL Kaderweekend Gymnastiek).

SAS M & VAN SCHOOR,

1984, *Verschuiven en verdwijnen*, Kapellen: De Nederlandse boekhandel.

SLAATS C,

1980, *Apenkooi*, Gymnastiek, 5: 7 – 9.